

VERGROTEN VAN WAARDENRUIMTE

• **Kunneman, H.** (2013). **Kleine waarden en grote waarden: Normatieve professionalisering als politiek perspectief.** Amsterdam: SWP.

Samen met wijlen Douwe van Houten ontwikkelde Harry Kunneman begin jaren negentig ideeën over normatieve professionaliteit. Aanvankelijk deden zij dat als ijkpunt voor humanistische raadslieden en als tegenwicht tegen doorgeschoten technische benaderingen van professionaliteit. Al snel verbreedden zij het concept tot andere professionele domeinen, zoals de sociale sector. Ook verdiepten zij het concept door een kritische uiteenzetting met actuele theoretische ontwikkelingen zoals het postmoderne en het feministische denken.

Kunneman verzet zich onder meer tegen wat hij treffend omschrijft als 'het broodroostermodel' in de moderne praktijkgerichte menswetenschappen: de cliënt wordt blootgesteld aan een vooraf vastgestelde behandeling door een deskundige in de verwachting dat dit een vooraf vastgestelde verandering teweeg brengt als oplossing voor een vooraf vastgesteld probleem.

Later verschuift zijn focus, mede door andere auteurs, van professionaliteit naar professionalisering, waardoor het ontwikkelingsproces van de professionals en professionele organisaties centraal komt te staan. Kunneman wijst (in de voetsporen van Wierdsma) op het belang van het betreden van de 'plekken der moeite' en vraagt (in navolging van Vermaak) aandacht voor 'taaiere vraagstukken'.

De theorievorming en het praktijkonderzoek rondom normatieve professionaliteit en normatieve professionalisering zijn een belangrijke inspiratiebron voor sociale professionals. Zo is dit gedachtengoed een integraal onderdeel van de opvatting over brede professionaliteit die centraal staat in het Beroepsprofiel van

de maatschappelijk werker.

Op 12 november 2013 sprak Harry Kunneman aan de Universiteit voor Humanistiek een rede uit ter gelegenheid van de aanvaarding van een persoonlijk hoogleraarschap na het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd. De rede is in druk verschenen als *Kleine waarden en grote waarden: Normatieve professionalisering als politiek perspectief*. Het biedt een beknopt en redelijk toegankelijk overzicht van de actuele conceptualisering van normatieve professionalisering. Centraal in zijn betoog staat een pleidooi voor het vergroten van de waardenruimte, met name ook voor en door normatieve professionals zoals maatschappelijk werkers, ten behoeve van een goede omgang met de mondiale vraagstukken waarmee wij tegenwoordig worden geconfronteerd. Kunneman betoogt dat de Verlichting met haar nadruk op autonomie en democratie onze waardenruimte heeft vergroot en ons vrijer heeft gemaakt ten opzichte van politieke, maatschappelijke en religieuze overheersing. Tegelijkertijd is deze ontwikkeling onlosmakelijk verstrengeld geraakt met het neoliberale gedachtengoed en haar streven naar onbegrensde economische groei, waardoor de wereld en haar bewoners worden beoordeeld op hun economisch nut. De Verlichting bezit daarmee een ambivalent karakter: democratie en ethische en juridische gelijkheid gaan hand in hand met meritocratie en economische en maatschappelijke ongelijkheid.

Kunneman benadrukt dat het waardenkader van de Verlichting weliswaar van belang blijft maar niet langer toereikend is om de complexiteit van hedendaagse economische, existentiële en ecologische

uitdagingen het hoofd te bieden. Hij beschouwt het postmoderne denken in dit verband als een geslaagde mislukking. De verdienste van het postmoderne denken is zijns inziens vooral dat verticale (oftewel hiërarchische) opvattingen over moraal en kennis worden vervangen door horizontale (oftewel democratische). Dit houdt bijvoorbeeld in dat westerse of mannelijke morele principes niet bij voorbaat als superieur worden beschouwd aan niet-westerse of vrouwelijke moralen. Waar het om gaat is ruimte voor diversiteit te creëren, inclusief de daarmee gepaard gaande wrijvingen. Evenzo is rationele of empirische kennis van experts niet per definitie beter dan intuïtieve of narratieve kennis van leken. Ik denk dat deze benadering op zijn minst problematisch is. Kunneman verzet zich namelijk tegen de tweedelingen die het Verlichtingsdenken heeft gecreëerd, maar het onderscheid tussen verticaal en horizontaal is zelf zo'n dichotomie. Bovendien verbindt Kunneman horizontale verhoudingen met transcendentie, dat wil zeggen met dat wat onze ervaring overstijgt. Waarden, bijvoorbeeld, beschouwt hij (terecht) als benaderingen die het goede nooit helemaal kunnen bevatten. Maar dat betekent ook dat onze verhouding tot dat goede niet horizontaal is. We zien dat bijvoorbeeld ook in de presentiebenadering of in de ethiek van Levinas, waarin de ander zich niet primair op een horizontale wijze aan ons toont maar eerder uit de hoogte komt en een verplichting impliceert.

Dat is een zinvolle vorm van morele verticaliteit die van een heel andere orde is dan een politieke of maatschappelijke hiërarchie.

Hoe dan ook, de verdienste van het postmoderne denken is volgens Kunneman dat machtsverhoudingen in denken en doen werden ontmaskerd, terwijl het als politiek veranderingsperspectief toch tamelijk machteloos is gebleken. Het leverde te veel externe kritiek vanuit een ivoren toren, en wendde zich af van natuurwetenschap, technologie, bestuur

en management en bleek daardoor niet in staat de interne spanningen in deze praktijken en discoursen te onderkennen en te benutten.

Kunneman pleit er dan ook voor de complexiteit niet te ontvluchten maar juist op te zoeken. Een liefdevolle verhouding tot de complexiteit en moerasigheid in ons eigen innerlijk beschouwt Kunneman zelfs als een beslissende component van normatieve professionalisering die zich richt op de complexiteit van de actuele beroepspraktijk en de hedendaagse werkelijkheid. De politieke betekenis van deze invulling van normatieve professionalisering is volgens Kunneman gelegen in invloed van binnenuit op professionele werkwijzen en op organisatorische kaders. Postmoderne denkers hebben de actuele wereld lang genoeg kritisch geïnterpreteerd. Nu komt het erop aan dat normatieve professionals haar veranderen, zo zou je Kunnemans (wellicht iets te) hoopvolle standpunt met een marxistische knipoog kort kunnen samenvatten.

Overigens onthaalde het publiek Kunneman na zijn rede aan de Universiteit voor Humanistiek met een on-academisch enthousiast applaus. Volkomen terecht. Kunnemans zoektocht blijft een belangrijk ijkpunt in het denken over hedendaagse vormen van sociale professionaliteit.

DOOR ED DE JONGE